

Katedraal, mis algsest oli jõgi

Tänava juba Tartus, Kohtla-Järvel ja Toilas näitustega esinevud Aira Rautso avas Narva muuseumi kunstigaleriis esimest korda isikunäituse, mis töi vaataja ette ligi 40 abstraktsionistlikku maali.

Mis tunne on esineda Narva kunstigalerii ajaloolist müüri de vahel - Ida-Virumaa suurim nätusesesaalis?

Tunne on ärev, peaks ütlema. Esialgu valdas mind kartus, et suur saal käib üle jõu, aga pildid sai üles pandud ja paistab, et neist jätkus.

Narva kiituseks pean ütlema, et nii ladusat näituse kujundamist pole mul varem olnud. Tavaliselt tood ise pildid kohale, pakid lahti, riputad üles, teed sildid ja pabistad, kas ikka jõuad õigeks ajaks valmis või mitte. Nätuse avamise ajaks oled juba puruväsinud.

Narva galeriis käib kõik aga organiseeritult. Seal on töömehed, kes pilte riputavad, on neiu, kes töödele nimesildid juurde paneb, ja on elektrik, kes säiti valguse paika. Kunstniku ülesandeks jätab ainult näituse kujundusele parimat lahendust otsida. Aga ka selle töö juures on galerii juhataja Karina Taidre abiks.

Jääd sa tulemusega rahule?

Jääb küll, kuid väikesed kõhkused on ikka hingest. Pilt, mis ateljees tundub tohutult suurena, on seal seina peal tsina väike. Suure saali näituse tehes tulub edaspidi suuremat formaati kasutada.

Näitusesaali eksinud inime ne leib abstraktseid töid vaadates enesekindlalt, et temagi saaks nendega hakkama, et mis see siis ära ei ole - panen siia nurka natuke seda värvi, sinna teist, tõmban paar suvalist joont ka ja ongi valmis. Kui sa sellist arvamust kuuled, solvab see sind?

Ei, see teeb mulle hoopis nälja. Tavaliselt riägivad niimoodi inimesed, kes pole ise abstraktset maali proovinud. Ka kunstikooli nooremad öpilased leiavad sageli, et abstraktionsm - see on imelihne. Aga kui sa paned nad kompositsioonitunnis värvi de, pindade ja joontega mängima, on nad hädas, kui tulemuseks on lihtsalt kirju pilt, kus valitseb kaos. Alles siis nad mõistavad, et rütm ja seaduspära kehitib ka abstraktsete kunstis.

Mida sa tunned, kui su ees on valge krundiga kaetud maali-põhjad, kuhu sa pole joudnud veel ühtegi joont tömmata?

Ma naudin seda hetke.

Kui ma varem ei saanud uut maali alustada enne, kui eelmisse lõpetatud, siis nüüd ma võtan mitu tööd korraga ette - mulle on hakanud meeldima teha seeriaid - katan nad valge krundiga ära, laotan enda ette ega raatsigi kohe seda heledust lõhkuda ja kätt külge panna.

Kas abstraktne töö sünib konkreetse kavandi järgi või on see rohkem sisetunde tulemus?

Kavandi järgi teen ma väga harva. Enne töö alustamist on mul kyll visioon, minge ettekujutus, mis tuli tulla võiks, kuid see ei ole konkreetne. Kõik oleneb ikkagi meeolelust, sisetundest... Ma ei tea isegi, mis see täpselt käsib mul ükskord võtta musta värvi, teinekord halli, sinist või... Mõte läheb liukuma siis, kui pinna peale on esimesed tömbed tehtud. See on põnev moment.

AIRA RAUTSO: pöhiline on endas leida vajalik hingeseisund, et maalida, ja aega, et süveneda.

MATI RAUTSO

Abstraktionsm - üksnes värvide, joonte, vormide rütmil abil väljendusrikkust taotlev modernistlik kunstisuund 20. sajandil.

Maailmakuulsaid abstraktionsmiste: Paul Klee, Vassili Kandinsky, Piet Mondrian, Jackson Pollock.

Oks osa piltidest teeb oma valimismisprotsessis aga väga palju muutusi läbi. Alustan näiteks tumeda faktuuriga, siis läksit selian, et ei - see on sünge, ja katkan heleda värviiga üle. Siis leian, et alumist kihti oleks vaja kohati välja kraapida, sinine värv hoopis rohelisega asendada, ja muudan jälle.

Mõnikord, kui ma pole rahul kujundiga - kui see tundub mulle igavana või ma leian, et ta pole päris paigas -, hakkan tööd keerama. Nii on sündinud näiteks "Katedraal". Algsest oli see katedraali kujund hoopis jõgi. Ma maalisin ja maalisin seda jõge, kuid töö avaldas mulle vastupanu - ei olnud see, mida tahtsin. Vahetult enne seda olin ma aga uuriud India kunsti. Idamaised motiivid, mustrid, värvid ja ornamendid olid mulle sel hetkel hindlähedased. Tööstsin selle horisontaalse pildi püstil ja leidsin - issand, see ei olegi üldse jõgi, vaid katedraal. Lisasin töösse valgust, tegin ukseava ning pilt vahetas teemat ning võttis teise meeolelu. Mingi idamaine hõng tulsi sisse.

Su tööd on enamasti tumedates murtud toonides. Miks sa puhtaid värve ei armasta?

Murtud toonides on minu jaoks salapära rohkem kui lihtsalt tuubist välja vajutatud puhatal värvil, mis annab liiga otseheid, liiga lahtiseid signaale. Ainuke värv, mida ma ehdalt ja

Aira Rautso:

Sündinud 1954.

aastal Rakveres

1973-1978 Tallinna pedagoogika-

ülikool, kunsti- ja

tööpetuse õpetaja

Alates 1980 õpetaja Jõhvi kunstikoolis

Näitustest võtab osa alates

1981

Töid kogudes:

Nordersti kultuurikeskuses Saksamaal; Arvidsjauri kultuurikeskuses Rootsis, Matti Miliuse kunstikogus ning erakogudes Eestis, Soomes, Rootsis ja Saksamaal

puhالت töödes kasutan, on sini-ne, mis mulle õudselt meeldib.

Sind ennast näeb ka enamas-ti tumedates riletes. Näiteks pu-nast pole ma sind kunagi kand-mas märganud.

Ma ei saa erksaid värve kann-da. Mõned sellised rõivad mul kapis on ja aeg-ajalt olen üritanud neid ka selga panna, kuid ma ei tunne neis ennast hästi - ma ei ole siis justkui enam ma ise, vaid keegi võõras.

Kui harrastuskunstnik võtab pintsli kätte vahelduseks, siis kuidas leiab professionaalne kunstnik maalimisest vahel-dust?

Vaheldust ja löögastumist pole mul vaja mitte maalimisest, kuna sellega ma ei saagi nii palju te-gelda, kui tahaksin, vaid igapäe-vastest tööst ja kohustustest. Pärast õpetaja tööpäeva kunstikoolis oled koju jõudes nii väsi-nud, et suurt midagi enam teha ei jaksu.

Aga mul on üks ammuune ar-mastus - muusika. Lapsena õppisin muusikakoolis klaverit ning pedagoogikatlikkoli päevil tinistasin bändis omaalgatusli-kult kitari.

Klaver ja kitarr on mölemad mul kodus olemas - tütar õppis muusikakoolis kitari ja mina vaa-tasin kadedusega körvalt, kuidas ta järjest osavamaks muutus. Sel stiilisel läksit seltsin, et vajan rutinist välja murdmiseks mingit muutust, ning läksin muusika-

kooli kitariõpetaja juurde tunde-võtma. Ohtud mööduvad mul nüüd usinasti pilli harjutades. Uus ja huvitav ja raske ka: kuju-tasin ette, et tulemusteni jõuab lihtsamalt, aga ei midagi - harju-tamine nõuab higi ja vaeva.

Tänavane aasta on sul olnud edukas - Narva näitus on arvult juba neljas. Tunned sa ennast tippvormis elevat?

Ma ei oska öelda, kas nüüd just tippvormis... Lihtsalt on näituse-võimalusi pakutud, ja nende pakkumistega on ikka nii, et kui neid tehakse, siis ikka robinal üksteise otsa. Detsembris teen veel Matiga (Aira Rautso abiakaasa Mati Rautso on samuti kunstnik - toim.) Tallinnas näituse, enne seda aga sõidan Saksamaale, et osaleda oma töödega seal sel jõululaadal.

Millest sa kunstnikuna Ida-Virumaal elades kõige rohkem puudust tunned?

Sellest, et väga palju häid näitusi jätab nägemata - pole nii palju raha ja vaba aega, et Tallinna sagedamini sõita.

Ja kunstimuuseumi filialist, mis Jõhvis kinni pandi. Pärast seda on kohapeal kunstielu soi-kunud.

Aga maalida saab ka Ida-Virumaal elades väga hästi. Pöhiline on leida endas töö tegemiseks vajalik hingeseisund ja leida aega, et süveneda.

Kuidas sa Jõhvi linna koda-nikuna kommenteerid voliko-gu esimehe Avo Kliire kurtmist lehes, et Jõhvi on kahjuks sel-line linn, kus pole kunstnik-kegi?

Kui ma seda lehest lugesin, olin ikka väga tillatunud küll, et oo - või kunstnikke ei olegi! Võib-olla me oleme ennast vähe reklamindud või siis ei kli linnavolikogu esimees näitusel tel.

Kas sa talle Narva näituse avamisele kutse saatsid?

Pean tunnistama, et mitte - mänedžeri töö on minu nõrk koht. Aga järgmisi näitusele saadan kindlasti.

Mis teeb Aira Rautost huvitava kunstniku?

Narva muuseumi kunstigalerii juhataja Karin Taidre:

Esileks kujundi loomine - iga kujund tema töödes on kunstili-selt löpetatud.

Võib kasutada kui tahes palju eri tehnikaid, kuid kõige tähtsam on, kas kunstnikul on selle abil vaatajale ka midagi öelda. Aira kujundid on mitmetähenduslikud, ja igaüks tölgendab neid omamoodi. Niil annab

ta vaatajale võimaluse oma töödes osaleda. Need maalid, kus kunstnik on kõik ise lõpuni lahti seletanud, pole vaataja jaoks huvitavad, sest tema tahab ise kaasa mõekda, protsessil osaleda. Ja Airal ongi see oskus olemas - rää-kida, kuid mitte lõpuni. See mind tema juures köidab. Aira töödes on ka väga tugev naiselik alge.

Teiseks, mis teeb Airast väga hea kunstniku, on tema meisterlikkus ja tähelepanelikkus tulemuse suhtes - tema professionaalne kvaliteet.

TIIA LINNARD